

den ordning § 56 stadgar, eljest blifver afgjord. Hvarje
— — — — uppehållas.

Uppstår — — — — afgöras.

Stockholm den 8 maj 1912.

Rudolf Kjellén.

Sam. Clason.

Hugo Fahlén.

G. Lagerbjelke.

K. v. Geijer.

August Bellinder.

L. E. Gezelius.

K. H. Bergendahl.

Aaby Ericsson.

Nr 113.

Af herr **Klefbeck**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken.

Såsom framgår af ingressen till det anförande till statsrådsprotokollet, som åtföljer Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen nr 252 afl. $\frac{1}{5}$ den 19 april 1912 angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken, hade flertalet af dessa läroverks rektorer i en till kungl. ecklesiastikdepartementet den 10 juni 1910 inkommen underdånig framställning bland annat jämväl hemställt, att lärare, som i minst 15 år innehaft förordnande som rektor, måtte, äfven om han vid afskedstagandet icke innehade dylikt förordnande, vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande af rektorspension.

Detta önskemål har emellertid, liksom några andra samtidigt framställda sådana, icke nu blifvit för Riksdagen framlagdt, utan ansetts böra hvila, tills de framställningar, som i öfrigt inkommit till Kungl. Maj:t rörande förbättrade förhållanden för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken inom en nära framtid kunde blifva mogna till afgörande.

Förstnämnda önskemål är dock af sådan beskaffenhet, att dess tillgodoseende har lika stor betydelse för det allmänna undervisningsväsendet som någonsin för vederbörande rektorer. Detta torde otvetydigt framgå däraf, att redan flera år före inlämnandet af rektorernas förberörda framställning kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk själfmant gjorde sig till målsman för alldeles samma önskemål.

I sin underdåniga framställning den 30 september 1908 angående budgetförslag för år 1909 hemställde nämligen läroverksöfverstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning i nyssnämnda syfte.

»Framgången af arbetet vid de allmänna läroverken beror», yttrade öfverstyrelsen i sin motivering för detta förslag, »i väsentliga stycken däraf, att den närmaste ledningen af dem ligger i kraftiga och dugande händer. Det är därför ett önskemål, att de med rektorstjänsterna förenade löne- och pensionsförmåner må vara af den art, att de kunna inbjuda därtill lämpliga lärare att ännu i sin bästa ålder åtaga sig förordnande såsom rektorer. Men detta göra i ofvan antydda afseende icke de nuvarande pensionsförhållandena. Anställes t. ex. en lärare vid femtio års ålder såsom rektor, så blir han just vid uppnådda sextiofem års ålder, om han eljest då har de föreskrifna tjänstären inne, berättigad till den högre pensionen. Anställes han däremot vid t. ex. fyrtio års ålder — en tidpunkt, som ur många synpunkter synes väl lämpa sig för öfvertagande af en rektorstjänst — så måste han, om han icke vill åtnöja sig med att vid uppnådd pensionsålder afgå med pension som ordinarie ämneslärare, under hela tjugufem år bestrida rektorstjänst, och detta äfven om han af andra grunder skulle ansett det vara både för sig själf och för läroverket bäst att åtskilliga år tidigare få öfverlämna den mycket krävande och kraftförbrukande rektorstjänsten i yngre och friskare händer».

I häröfver afgifvet underdånigt utlåtande förklarade emellertid statskontoret, att, »äfven om en förmån sådan som den här ifrågasatta i och för sig icke skulle kunna betraktas såsom obillig», statskontoret likväl ansåg sig icke böra med sitt förord understödja öfverstyrelsens nyssnämnda framställning. Till stöd härför anfördes i främsta rummet, att »det skulle strida mot hittills gällande regler för pensionering af innehafvare af stats-tjänst, om vid pensionens beräknande afseende finge fästas vid andra aflöningsförmåner än dem, som varit förbundna med den tjänst, i hvilken afgång efter uppnådd pensionsålder ägde rum», samt att »redan den rätt, som för närvarande är tillförsäkrad en *tillförordnad* rektor vid allmänt läroverk att i sådan egenskap komma i åtnjutande af pension, om han vid uppnådd pensionsålder kvarstår vid rektorsförordnandet, måste betraktas såsom ett undantag från den allmänna regeln, att pensionsrätt endast till-

kommer ordinarie tjänstnehafvare», vid hvilket förhållande det syntes »böra ifrågasättas, huruvida på en sådan undantagsförmån böra grundas andra dylika».

Gentemot sist anförda argumentering torde likväl, på sätt rektorerna i sin underdåniga framställning framhållit, kunna anmärkas, att Riksdagen under de senaste åren vid upprepade tillfällen beviljat chefer för centrala ämbetsverk, såsom vid postverket, statens järnvägar och telegrafverket, äfvensom i vattenfallsstyrelsen, samma pension, vare sig de kvarstode i tjänsten till 65 års ålder eller efter utgången af den tid, för hvilken de förordnats, icke erhöle förnyadt förordnande. Och öfverstyrelsen har i sitt i statsrådsprotokollet återopade underdåniga yttrande den 14 november 1910 öfver rektorernas framställning, i anledning af statskontorets ofvan anförda uttalande, ytterligare anført följande: »Redan i och för sig är det ur åtskilliga synpunkter att anse som en icke ringa olägenhet, att det för närvarande inom en hel stor kår ej finnes ordinarie chefsplatser. Om det nu af helt andra grunder än ekonomiska måste anses lämpligt att endast tillsätta dessa platser på förordnande, så bör det ligga i det allmännas intresse att söka åt innehafvarne af dessa maktpåliggande befattningar bereda så mycket som möjligt af de förmåner, som tillkomma ordinarie tjänstnehafvare. Vissa undantagsbestämmelser för rektorerna såsom tillförordnade tjänstemän kunna därför anses vara väl motiverade på grund af dessa befattningars särskilda karaktär och icke behöfva skapa prejudikat för andra grupper af tillförordnade tjänstemän. En sådan undantagsbestämmelse är af statskontoret redan anford. Då det nu icke lär kunna bestridas, att den förändring, som ifrågasättes, skulle lända till läroverkens bästa, synes skäl förefinnas att taga ifrågavarande förslag under förnyad ompröfning, helst som genom den föreslagna anordningen några särskilda svårigheter eller betänkliga konsekvenser icke torde behöfva uppstå. Antalet af nu tjänstgörande lärare, som efter en tjänstetid af minst 15 år såsom rektorer återgått till sin ordinarie ämneslärartjänst, är för närvarande två, och sannolikt är, att detta antal, äfven om den ifrågasatta förändringen vidtoges, icke skulle för framtiden komma att mycket ökas, särskildt af den anledning, att ifrågavarande rektorer vid återgång till sin ordinarie lärartjänst alltid komma att lida en så betydlig minskning i sina aflöningsförmåner, att denna utväg säkerligen icke annat än under tvingande omständigheter skulle komma att anlitas. Den häraf föranledda utgiften för statsverket skulle sålunda sannolikt icke blifva särdeles betydande, men i de fall, där nyssnämnda tvingande omständigheter föreläge, vore det för vederbörande läroverk af stor vikt, att den föreslagna utvägen kunde stå öppen.»

Det kan för öfrigt förtjäna omnämnas, att den af statskontoret framhållna sedan år 1904 befintliga undantagsbestämmelsen i afseende på rektorernas pensionering på sin tid af vederbörande departementschef motiverades därmed, att nödig omtanke om läroverkens bästa fordrade, att pensionsförhållandena för rektorerna så anordnades, att icke en rektor af hänsyn till alltför kännbara ekonomiska uppoffringar vid afgang från tjänsten skulle frestas att söka hålla sig kvar i densamma, äfven sedan hans arbetskraft i väsentlig grad förbrukats.

Det torde emellertid icke kunna bestridas, att rektorerna, såsom af den kungl. propositionen framgår, i sin framställning tydligt och klart påvisat, att de äfven i afseende på själfva *pensionsbeloppen* äro väsentligt sämre ställda än öfriga civila tjänstemän i motsvarande aflöningsgrader. De hafva därför anhållit att blifva likställda med dessa och därför hemställt om en förhöjning af pensionsbeloppen för rektor vid högre allmänt läroverk med 1,100 kronor och för rektor vid real- och samskola med 900 kronor.

Tydligt är ock, att för såvidt nu rådande orättvisa i berörda afseende — ty att här föreligger en orättvisa lärar knappast kunna bestridas, därest man ej vill göra gällande, att en rektorsbefattning är af mindre vikt och af mindre slitande natur än motsvarande civila ämbetsmäns och att en rektor därför bör kunna åtnöjas med en vida lägre pension än dessa — skall blifva undanröjd, en förhöjning af rektorspensionerna med nyssnämnda belopp bör äga rum. Kungl. Maj:t har dock nu ej velat taga steget fullt ut, utan har följt statskontorets förslag, att höja pensionsbeloppen med endast resp. 500 och 300 kronor, d. v. s. med icke ens *hälften*, resp. *en tredjedel*, af de begärda och, enligt hvad det vill synas mig, riktiga beloppen.

Emellertid hafva tvenne reservanter inom statskontoret, enligt hvad af handlingarna framgår, velat sträcka sig något längre, samt föreslagit förhöjningarna till 700, resp. 500 kronor, detta särskildt med hänsyn därtill, att »det syntes ovisst, när eller med hvilket belopp en höjning af rektorlönen genom ny löneroglering kunde komma till stånd». Departementschefen har ock, på i propositionen anförda grunder, förklarar sig anse *sistnämnda förslag mest lämpligt*, ehuru han stannat vid de lägre beloppen i förhoppning om, att en allmän pensionsreglering för lärarpersonalen »icke torde alltför länge låta vänta på sig».

Denna departementschefens förhoppning delar visserligen äfven jag. Men *då* de bestämmelser, som nu blifva träffade, i alla händelser endast kunna blifva af provisorisk natur, *då* under den tid, som hinner förflyta, innan den i utsikt ställda allmänna lönerogleringen kan blifva genomförd,

några synnerligen förtjänta rektorer efter mångårig tjänstgöring komma att afgå från sina befattningar samt dessa synas böra erhålla skäligt afmätta pensioner samt *då* slutligen departementschefen betecknat de af statskontorets minoritet föreslagna, något högre beloppen, såsom de mest lämpliga, så vågar jag för min del hemställa, att åtminstone dessa belopp äfven måtte blifva af Riksdagen fastställda.

På grund af hvad sålunda anförts, och under åberopande i öfrigt af den kungl. propositionen, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta:

att lärare, som i minst 15 år innehaft förordnande som rektor, må, äfven om han vid afskedstagandet icke innehar dylikt förordnande, vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande af rektorspensionen, samt

att förhöjning af nu fastställda pensionsbelopp skall beredas för rektor vid högre läroverk med 700 kronor och för rektor vid real- och samskola med 500 kronor.

Stockholm den 8 maj 1912.

Ernst Klefbeck.